

Samenvatting

High impact crimes (HIC), waar woninginbraken, straatroven en overvallen onder worden geschaard, zijn delicten met grote gevolgen voor slachtoffer en maatschappij. Eerder onderzoek heeft laten zien dat HIC-daders een actieve dadergroep vormen die vaak op jonge leeftijd voor het eerst in aanraking komen met politie of justitie, vervolgens veel delicten plegen, en zich hierin niet lijken te beperken tot één type delict. Er zijn redenen om aan te nemen dat criminele carrières van HIC-daders omvangrijk zijn en dat deze in aard en omvang verschillen van criminele carrières van niet-HIC-daders. Internationaal zijn er verschillende studies uitgevoerd naar criminele carrières van HIC-daders, maar in Nederland is dit tot nu toe niet het geval. Om een beeld te krijgen van criminele carrières van HIC-daders in Nederland dient crimineel gedrag over een langere periode te worden bestudeerd.

Dit onderzoek is uitgevoerd op aanvraag van de afdeling High Impact Crimes van de directie Beschermen, Aanpakken en Voorkomen (DBAenV) van het directoraat generaal Straffen en Beschermen (DGSenB) van het ministerie van Justitie en Veiligheid, en maakt onderdeel uit van een vijfjarig onderzoeksprogramma naar de recidive onder HIC-daders. In de huidige studie, waarin crimineel gedrag van vroege adolescentie tot volwassenheid is bestudeerd, krijgen we inzicht in de kenmerken van criminele carrières van HIC-daders in Nederland, welke patronen van crimineel gedrag te ontwaren zijn, en in hoeverre het type delict en de leeftijd ten tijde van de eerste strafzaak van invloed zijn op de duur en omvang van de criminele carrière. Het onderzoek kan dan ook waardevol zijn in het bepalen van het type dader waar beleidsmaatregelen zich op moeten richten om het aantal HIC-daders met een lange en actieve criminele carrière terug te dringen. De onderhavige studie bestond uit drie delen. Deze worden, inclusief de bijbehorende onderzoeksvragen, hieronder kort uiteengezet.

Kenmerken van de criminele carrière

Het al dan niet deelnemen aan criminele activiteiten, de leeftijd waarop deze activiteiten starten of stoppen, de frequentie waarmee crimineel gedrag zich voordoet en de afwisseling tussen verschillende type delicten zijn belangrijke elementen om criminele carrières te typeren. De eerste onderzoeksvraag luidt dan ook:

- 1 Wat zijn de kenmerken van de criminele carrière van HIC- en niet-HIC-daders in termen van de startleeftijd, eindleeftijd, duur, frequentie en specialisatie?

Dadertrajecten

Dadertrajecten kijken naar de frequentie van delicten, welke wordt afgezet tegen de leeftijd van criminelen om zo een beeld te krijgen van de *age-crime curve*. Een van de bekendste typologieën maakt onderscheid tussen twee dadertrajecten: *adolescence-limited* (AL) daders en *life-course-persistent* (LCP) daders. Deze twee groepen daders worden vaak teruggevonden in onderzoek naar criminele trajecten, vaak in combinatie met één of twee additionele dadertrajecten. Eerder onderzoek wijst verder uit dat mensen die al op vroege leeftijd beginnen met criminele activiteiten in de regel langere en ernstigere criminele carrières hebben dan zij die pas op latere leeftijd crimineel gedrag vertonen. Om na te gaan of dit ook opgaat voor HIC-daders zijn de volgende twee onderzoeksvragen gesteld:

- 2a Welke dadertrajecten zijn er in termen van strafzaakfrequentie te ontwaren gedurende de criminele carrière onder de drie typen HIC-daders, en verschillen deze trajecten ten opzichte van niet-HIC-daders?
- 2b Zijn er verschillende dadertrajecten in termen van strafzaakfrequentie te ontwaren onder de drie typen HIC-daders aan de hand van de leeftijd waarop zij hun eerste strafzaak hebben?

De rol van het startdelict

Eerder onderzoek in Engeland en Zweden laat zien dat met name delinquenten die hun criminele carrière starten met een woninginbraak, overval, straatroof of auto-diefstal een grote kans hebben om in de toekomst veel delicten te plegen. Des te jonger zij starten, des te groter dit risico lijkt te zijn. In dit onderzoek gaan we na of we deze bevindingen ook in Nederland zien aan de hand van de beantwoording van de volgende twee onderzoeksvragen:

- 3a Is het type delict in de eerste strafzaak gerelateerd aan de daaropvolgende strafzaakfrequentie?
- 3b Is de relatie tussen het type delict in de eerste strafzaak en daaropvolgende strafzaakfrequentie gerelateerd aan de leeftijd ten tijde van de eerste strafzaak?

Methode

Data

Het onderzoek maakt gebruik van gegevens uit de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD). De OBJD is een gepseudonimiseerde versie van het Justitieel Documentatie Systeem (JDS), het wettelijke registratiesysteem van strafzaken. Dit impliceert dat enkel criminaliteit die onder de aandacht komt van het Openbaar Ministerie (OM) met het onderzoek in kaart wordt gebracht. In het huidige onderzoek zijn de analyses uitgevoerd op strafzaakniveau, omdat analyses op feit-niveau een nieuwe, nog te ontwikkelen methodiek vereisen voor het gebruik van de OBJD.

Onderzoeksgroepen

Voor de beantwoording van de eerste en tweede onderzoeksvraag zijn twee cohorten geselecteerd: alle personen met een strafzaak in 2002 tot en met 2004 en alle personen met een strafzaak in 2010 tot en met 2012. Beide cohorten zijn onderverdeeld in een HIC-dadergroep en een niet-HIC-dadergroep: HIC-daders hebben gedurende hun criminele carrière minimaal één strafzaak vanwege een HIC-delict gehad; niet-HIC-daders hebben gedurende hun criminele carrière nooit een strafzaak vanwege een HIC-delict gehad. Voor de beantwoording van de derde onderzoeksvraag zijn uit deze onderzoeksgroepen enkel de daders geselecteerd die in 2002-2004 of in 2010-2012 voor het eerst in hun leven een strafzaak hadden (de HIC- en niet-HIC-debutanten).

Analyses

Voor het eerste deel van het onderzoek presenteren we beschrijvende statistieken om de aard en omvang van de criminele carrières van HIC- en niet-HIC-daders te

schetsen. In het tweede deel van het onderzoek zijn criminele carrières van deze daders gevat in geaggregeerde dadertrajecten door middel van *semi-parametric group-based trajectory modelling* (SPGM). In het derde deel van het onderzoek zijn HIC-debutanten (personen met eerste strafzaak vanwege een HIC-delict) en niet-HIC-debutanten (personen met eerste strafzaak vanwege een niet-HIC-delict) met elkaar vergeleken op basis van de strafzaakfrequentie en het risico om tot de groep veelplegers te gaan behoren gedurende hun criminele carrière. De analyses zijn ook uitgevoerd op negen typen HIC-delicten (straatroof, overval en woninginbraak) en niet-HIC-delicten (diefstal, mishandeling, bedreiging en stalking, openbare orde, openbaar gezag, en rijden onder invloed).

Resultaten

Kenmerken van de criminele carrière

- In vergelijking met niet-HIC-daders start de criminele carrière van HIC-daders op jonge leeftijd. Van de HIC-daders zijn straatrovers gemiddeld het jongst ten tijde van hun eerste strafzaak.
- HIC- en niet-HIC-daders stoppen ongeveer op dezelfde leeftijd met criminaliteit. Voor HIC-daders geldt dat straatrovers het jongst zijn ten tijde van hun laatste strafzaak. Bij woninginbrekers ligt de eindleeftijd het hoogst.
- HIC-daders zijn langer crimineel actief dan niet-HIC-daders. Voor HIC-daders geldt dat woninginbrekers de langste en straatrovers de kortste criminele carrière hebben.
- HIC-daders zijn gedurende hun criminele carrière betrokken bij een aanzienlijk hoger aantal strafzaken dan niet-HIC-daders. Dit is extra opvallend omdat HIC-daders meer tijd in detentie doorbrengen dan niet-HIC-daders (een klein jaar vs. een maand). Van de HIC-daders zijn woninginbrekers het meest crimineel actief.
- Zowel HIC- als niet-HIC-daders gaan generalistisch te werk en plegen verschillende type delicten. HIC-daders specialiseren zich nog iets minder dan niet-HIC-daders. Tevens blijkt dat HIC-daders niet snel geneigd zijn een ander HIC-delict te plegen: woninginbrekers plegen weinig straatroven of overvallen, straatrovers plegen weinig woninginbraken of overvallen, en overvallers plegen weinig woninginbraken of straatroven.

Dadertrajecten

- Over het algemeen vinden we onder HIC-daders vier dadertrajecten. Allereerst zijn er laagfrequente daders die betrokken zijn bij relatief weinig strafzaken. Dan zijn er twee groepen gematigd-frequente daders die bij meer strafzaken betrokken zijn, één waarbij daders rond hun twintigste het actiefst zijn en één waarbij daders rond hun dertigste en veertigste het actiefst zijn. Tot slot zijn er hoogfrequente daders die vroeg beginnen met crimineel gedrag, betrokken zijn bij relatief veel strafzaken, en tot op late leeftijd actief blijven.
- Niet-HIC-daders kennen geen traject van hoogfrequente daders, in tegenstelling tot de drie HIC-dadergroepen.
- Voor HIC-daders geldt dat het aandeel hoogfrequente daders het grootst is onder woninginbrekers en dat er onder straatrovers geen traject van laagfrequente daders wordt gevonden.
- Een vroege start van de criminele carrière vergroot de kans op het behoren tot de gematigd-frequente en hoogfrequente daders.

De rol van het startdelict

- HIC-debutanten hebben gedurende hun criminele carrière significant meer strafzaken dan niet-HIC-debutanten. Ook de startleeftijd speelt een rol: niet-HIC-debutanten met een eerste strafzaak op meerderjarige leeftijd hebben gedurende hun criminele carrière de minste strafzaken, terwijl HIC-debutanten met een eerste strafzaak op minderjarige leeftijd de meeste strafzaken hebben. Tevens hebben HIC-daders een significant grotere kans om uit te groeien tot veelplegers dan niet-HIC-daders.
- Specifiek gekeken naar negen typen HIC- en niet-HIC-delicten bleek dat personen die starten met een straatroof het hoogste aantal strafzaken hebben en de grootste kans hebben om uit te groeien tot veelplegers, gevolgd door personen die starten met een diefstal (een niet-HIC-delict), een woninginbraak en een overval. Voor nagenoeg alle negen typen delicten geldt dat minderjarige starters gedurende hun criminele carrière significant meer strafzaken hebben dan meerderjarige starters.

Beperkingen

Naast de waardevolle informatie die deze studie oplevert over de ontwikkeling van criminele carrières van HIC-daders kent het onderzoek ook een aantal beperkingen. Allereerst zijn er diverse methodologische keuzes gemaakt, zoals welke delict-categorieën te onderscheiden, hoe de verschillende dadergroepen in te delen (HIC vs. niet-HIC) en hoeveel dadertrajecten te onderscheiden. Deze keuzes zijn wel overwogen en sluiten naar ons idee het beste aan bij het doel van de onderhavige studie, maar dat neemt niet weg dat er ook andere keuzes gemaakt hadden kunnen worden. Ten tweede is gebruikgemaakt van registratiedata uit de OBDJ waardoor enkel criminaliteit die onder de aandacht komt van het OM in kaart wordt gebracht, en delicten en daders die niet worden opgespoord en niet aan het OM worden doorgegeven buiten beschouwing blijven. Voorts hebben we ons gebaseerd op informatie op strafzaakniveau, in plaats van afzonderlijke feiten binnen strafzaken. Hierdoor is er sprake van een onderschatting van de totale frequentie van crimineel gedrag, maar dat geldt voor elke studie die gebruikmaakt van registratiedata, omdat lang niet alle criminaliteit wordt opgespoord. Ten derde ontbreekt informatie over criminogene factoren van HIC-daders. De huidige studie schetst een beschrijvend beeld van het verloop van criminele carrières, maar we kunnen niet concluderen waarom bepaalde delinquenten er een lange en actieve carrière op na houden.

Conclusies

Samenvattend kunnen we concluderen dat HIC-daders gemiddeld genomen op jongere leeftijd hun eerste strafzaak hebben en ongeveer op dezelfde leeftijd hun laatste strafzaak hebben in vergelijking met niet-HIC-daders. Dit maakt dat HIC-daders over het algemeen een langere criminele carrière hebben. Verder hebben HIC-daders gemiddeld genomen veel meer strafzaken dan niet-HIC-daders (terwijl zij meer tijd in detentie doorbrengen). Zowel HIC- als niet-HIC-daders gaan generalistisch te werk, maar HIC-daders specialiseren zich nog iets minder dan niet-HIC-daders.

Ten tweede kunnen we concluderen dat de dadertrajecten tussen HIC-daders en niet-HIC-daders verschillen. Zo zijn het enkel de HIC-daders die uitgroeien tot

hoogfrequente life-course persistent daders, terwijl het overgrote deel van de niet-HIC-daders juist tot de groep van laagfrequente daders behoort. Het aandeel laagfrequente daders ligt dan ook een stuk hoger onder niet-HIC-daders dan onder de HIC-dadergroepen. Onder straatrovers ontbreekt deze groep, maar de criminele carrières van de drie HIC-groepen komen verder grotendeels overeen. Tot slot kan worden gesteld dat een vroege start van de criminele carrière de kans op het behoren tot de gematigd-frequente daders en hoogfrequente daders vergroot.

Ten derde kunnen we concluderen dat daders met een HIC-delict in hun eerste strafzaak meer strafzaken hebben gedurende hun criminele carrière én een significant grotere kans hebben om veelpleger te worden dan daders zonder HIC-delict in hun eerste strafzaak. Deze risico's nemen nog eens toe wanneer daders op minderjarige leeftijd hun eerste HIC-strafzaak hebben. Specifiek gekeken naar negen typen HIC- en niet-HIC-delicten bleek dat personen die starten met een straatroof gemiddeld de meeste strafzaken in hun criminele carrière hebben en het grootste risico hebben om veelpleger te worden, gevolgd door personen die starten met een diefstal (een niet-HIC-delict), een woninginbraak en een overval.

Aanbevelingen

Aan de hand van de resultaten van de onderhavige studie kunnen een aantal beleidsaanbevelingen worden gedaan. Een eerste aanbeveling is om aandacht te blijven houden voor daders die HIC-delicten plegen. In de afgelopen jaren is door de overheid sterk ingezet op de bestrijding van HIC. Uit de onderhavige studie blijkt dat HIC-daders een actievare en langere criminele carrière hebben dan niet-HIC-daders, wat het belang van aandacht voor deze dadergroep onderstreept. Door deze daders met gerichte interventies van het criminele pad af te krijgen kan veel toekomstige criminaliteit voorkomen worden. Een tweede beleidsaanbeveling is om vroegtijdig in te grijpen, aangezien daders die op minderjarige leeftijd starten met een HIC-delict (straatroof, woninginbraak of overval) of een diefstal een vergrote kans hebben op een langdurige en ernstige criminele carrière. Deze daders lopen het risico om uit te groeien tot de veelplegers van de toekomst. Door vroegsignalering en het aanpakken van risicofactoren die zich in de kindertijd opstapelen en die de kans op crimineel gedrag doen vergroten (zoals gezinsproblematiek, middelengebruik en agressief gedrag) kan een criminele carrière wellicht voorkomen worden.

De resultaten van de huidige studie bieden ook een tweetal aanknopingspunten voor vervolgonderzoek. Zo is het allereerst van belang om beter in beeld te krijgen *waarom* delinquenten zich op een bepaalde manier ontwikkelen gedurende hun criminele carrière. Hiervoor zou het waardevol zijn om de justitiële gegevens uit de OBDJ te verrijken met sociaaleconomische en demografische achtergrondkenmerken van de daders (zoals de gezinssituatie, de werkstatus en de buurt waarin zij wonen). Hierdoor zou er bijvoorbeeld onderzocht kunnen worden waarom sommige jonge criminelen starten met een HIC-delict, en dus een vergroot risico lopen op een ernstige criminele carrière, en anderen starten met een ander delict. Ten tweede zou het goed zijn om in vervolgstudies vaker een kwalitatieve component toe te voegen, bijvoorbeeld door middel van persoonlijke verhalen van daders of personen uit de directe omgeving van deze daders. Hoewel het gebruik van uitgebreide kwantitatieve bronnen bij uitstek een manier is om op geaggregeerd niveau verklaringen te bieden voor criminaliteitsontwikkelingen, zijn we van mening dat cijfers alleen niet het volledige verhaal kunnen vertellen. Het belichten en naar boven halen van

de persoonlijke verhalen van criminelen kan enerzijds nieuwe onderzoeksvragen, methoden en metingen opleveren die opgenomen kunnen worden in grootschaliger kwantitatief onderzoek en anderzijds een belangrijke stap zijn in de ontwikkeling van persoonsgerichte interventies om daderschap in het vervolg te voorkomen.